EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 4.7.2024
COM(2024) 268 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Kaheksateistkümnes aastaaruanne (2023) liidu abi kasutamise kohta nõukogu 27. veebruari 2006. aasta määruse (EÜ) nr 389/2006 (millega luuakse rahalise toetuse programm Küprose türgi kogukonna majandusarengu soodustamiseks) alusel

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Kaheksateistkümnes aastaaruanne (2023) liidu abi kasutamise kohta nõukogu 27. veebruari 2006. aasta määruse (EÜ) nr 389/2006 (millega luuakse rahalise toetuse programm Küprose türgi kogukonna majandusarengu soodustamiseks) alusel

1. SISSEJUHATUS

Nõukogu määrus (EÜ) nr 389/2006[1] (edaspidi „abimäärus“) on Küprose türgi kogukonna abistamise aluseks ning selle kohaselt tuleb igal aastal Euroopa Parlamendile ja nõukogule aru anda.

2. ABI KAVANDAMINE

2006. aastast kuni 2023. aasta lõpuni kavandati abimääruse raames tehtavateks toiminguteks 688 miljonit eurot. 2023. aasta tegevusprogrammi jaoks 2023. aasta oktoobris võetud kohustuse summa oli 31,7 miljonit eurot[2]. Mitmeaastases finantsraamistikus on aastateks 2021–2027 esitatud programmi mitmeaastane perspektiiv, mille kohaselt toimub stabiilne iga-aastane rahastamine. Abiprogramm on aga erakorralist ja ajutist laadi ning selle eesmärk on valmistada ette ja vastavalt vajadusele hõlbustada liidu õigustiku täielikku kohaldamist Küprose Vabariigi nendel aladel, mis ei ole valitsuse tegeliku kontrolli all, pärast Küprose probleemi lahendamist. Nii abimääruses kui ka nõukogu määruses (EL, Euratom) nr 2020/2093,[3] millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik, on taasühendamise puhul ette nähtud läbivaatamine.

3. RAKENDUSMEHHANISMID

Programmi rakendatakse Küprose Vabariigi valitsuse tegeliku kontrolli alt välja jäävatel Küprose Vabariigi aladel, kus liidu õigustiku kohaldamine on ühinemislepingu protokolli nr 10 kohaselt ajutiselt peatatud. Abi antakse eelarve otsese ja kaudse täitmise kaudu.

Komisjon tegutseb ainulaadsetes poliitilistes, õiguslikes ja diplomaatilistes tingimustes. Nimetatud abi andmine ei tähenda kõnealustel aladel ühegi muu ametiasutuse kui Küprose Vabariigi valitsuse tunnustamist. Selleks et rakendada programmi usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtteid järgides, on vaja erikokkuleppeid. Tavaolukorras nähakse ELi rahastatavate abiprogrammide puhul abi kasutamise õigusraamistik ette abi saava riigi valitsusega sõlmitavate lepingutega. Küprose türgi kogukonnale abi andmiseks ei saa selliseid lepinguid sõlmida. Abi andmisega kaasneva riski juhtimine ja maandamine on osa komisjoni tööst. Võetavate meetmete hulka kuuluvad tõhus järelevalve lepingute üle, toetuse andmine abisaajatele, maksetingimuste läbivaatamine ja ettevaatlik suhtumine pangatagatiste

[1] Nõukogu 27. veebruari 2006. aasta määrus (EÜ) nr 389/2006, millega luuakse rahalise toetuse programm Küprose türgi kogukonna majandusarengu soodustamiseks ja millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2667/2000 Euroopa Ülesehitusameti kohta (ELT L 65, 7.3.2006, lk 5).

[2] Komisjoni 12. septembri 2023. aasta rakendusotsus Küprose türgi kogukonna abistamiseks tegevusprogrammi vastuvõtmise kohta (C(2023) 5848).

[3] Nõukogu 17. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2093, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027 (ELT L 433I, 22.12.2020, lk 11).

kasutamisse. Märkimisväärne osa abist on toetustena antav abi, mille haldamine on ressursimahukas.

Abi mõju tagamiseks peab Küprose türgi kogukond olema täielikult kaasatud ettevalmistustesse, mis tehakse liidu õigustiku rakendamiseks pärast tervikliku kokkuleppe jõustumist, võttes arvesse õigustiku kohaldamise peatamise tühistamist vastavalt protokollile nr 10.

Programmi meeskond tegutseb ELi programmi tugibüroo kaudu Nikosias aladel, mis ei ole valitsuse kontrolli all. Ka komisjoni esindus Küprosel korraldab kohtumisi, seminare ja pressikonverentse ning suhtleb Küprose avalikkusega tervel saarel (sealhulgas abiprogrammi teemadel). Peale selle rakendab abiprogrammi alusel rahastatav ELi infopunkt mitmesuguseid teavitus- ja nähtavusmeetmeid, pakkudes teavet ELi poliitika, prioriteetide ja meetmete kohta Küprose türgi kogukonna toetamisel ning edendades Euroopa kultuuri.

4. PROGRAMMI RAKENDAMINE ARUANDEPERIOODIL

4.1. Üldine ülevaade

Komisjon jätkab abimääruse rakendamist üldeesmärgiga toetada taasühendamist. Küprose probleemi lahendava tervikliku kokkuleppe sõlmimise korral otsustab nõukogu komisjoni ettepaneku alusel ühehäälselt, millised muudatused tuleb kõnealuses määruses teha.

2023. aastal jätkati mitut edukalt käivitunud ja õnnestunud projekti, nagu ELi stipendiumid ning usaldust suurendavad meetmed nii kultuuripärandi tehnilise komitee kui ka teadmata kadunud isikute otsimisega tegeleva komitee toetamiseks. Jätkus kaht kogukonda hõlmavate tehniliste komiteede algatuste rahastamine spetsiaalsest rahastamisvahendist.

Toetustena antav abi oli jätkuvalt programmi oluline aspekt. Kokkuleppeks valmistuvatele olulistele majandussektoritele anti suuremat abi projektide kaudu, mis olid suunatud erasektorile ja maapiirkondade arendamisele. Jätkati tööd loomahaiguste likvideerimise ja toiduohutuse olukorra märkimisväärse parandamise nimel.

Komisjon jätkas jõupingutusi, et aidata Küprose türgi kogukonnal järgida standardeid, mis on sätestatud komisjoni poolt 2021. aastal vastu võetud kahe meetme paketis, millega registreeritakse kaitstud päritolunimetusena nimetus „Χαλλούμι“ (Halloumi/Hellim) ja millega sätestatakse selle toote liikumistingimused üle eraldusjoone. Selleks toetati sihtotstarbelise finantsabi ja tehniliste ekspertide abil põllumajandustootjaid, toidukäitlejaid ja kohalikke asutusi, kes vastutavad kontrolli eest kogu toiduainete tootmisahelas. Komisjon jätkas ka mitteametliku Halloumi/Hellimi töörühma kokkukutsumist, kuhu kuuluvad mõlema Küprose kogukonna sidusrühmad.

Abisaajate suutlikkuses rakendada pärast tervikliku kokkuleppe jõustumist tõhusalt liidu õigustikku esineb endiselt suuri lünki. Sellegipoolest on Küprose türgi kogukond jätkanud mitmes valdkonnas (nt keskkond, tervis ja toiduohutus) märkimisväärsete edusammude tegemist ja hakanud probleeme paremini mõistma.

Aasta lõpus oli abiprogrammi raames täitmisel 138 lepingut.

4.2. Edusammud eesmärkide kaupa

Abiprogrammi üldine eesmärk on aidata Küprose türgi kogukonna majandusarengu soodustamise kaudu kaasa Küprose taasühendamisele, pöörates erilist tähelepanu

saare majanduslikule integratsioonile, tihedamate sidemete loomisele nii kahe kogukonna vahel kui ka Euroopa Liiduga ning liidu õigustiku ülevõtmiseks valmistumisele.

Alljärgnevalt on abimääruse eesmärkide kaupa kirjeldatud 2023. aastal võetud meetmeid.

4.2.1. Eesmärk nr 1: taristu arendamine ja ümberkorraldamine

ÜRO Arenguprogrammi (UNDP) raames jätkati kohaliku taristu rahastamisvahendi rakendamist komisjoniga sõlmitud kehtivate rahalist toetust käsitlevate lepingute kaudu, mille kogumaht oli 33,2 miljonit eurot. Rahastamisvahendi kaudu toetatakse asjakohaste kohalike taristuinvesteeringute ettevalmistamist ja tegemist. 2023. aastal viidi lõpule kolm taristuprojekti, nimelt Kormakitise koostöökeskuse ehitamine, Morphou reoveepuhasti laiendamine ja Kouklia märgalade taastamine. Aktiivsed olid veel 15 projekti, sealhulgas teostatavusuuringu väljatöötamine kahte kogukonda kaasava päikeseelektrijaama rajamiseks.

Famagusta kanalisatsioonivõrgu parandus- ja ehitustööd, mis algasid 2021. aasta juulis, lõppesid 2023. aastal. Välja vahetati kokku 45 km kanalisatsioonivõrku, kõrvaldati paljud algses projektis esinenud puudused ning parandati süsteemi kvaliteeti ja funktsionaalsust.

2023. aastal jätkusid struktuursed probleemid Küprose türgi kogukonna prügila käitamisega. Alates selle üleandmisest 2022. aastal ei ole abisaaja parandanud rajatise toimimist ja juhtimist ning on jätkanud halbade jäätmekäitlustavade rakendamist. See tõi paratamatult kaasa olukorra halvenemise ja investeeringu väärtuse märkimisväärse vähenemise. Abisaaja algatas ilma komisjoni kaasamata prügilatoimingute tellimiseks kaks hanget. Mõlemad siiski tühistati, mis tähendab, et jäätmesektori haldamine ja selle tulevik on endiselt ebaselged. Komisjon on jätkuvalt pühendunud abisaaja toetamisele olukorra parandamiseks, tingimusel et tehakse asjakohased strateegilised juhtimisotsused.

Kooskõlas ELi rahastatava sidusa tahkete jäätmete käitlemise kavaga lõppes 2023. aastal toetuse andmine, millega aidati kaheksal kohalikul kogukonnal täiustada oma jäätmekäitlustaristut.

Kohalikku tehnilist suutlikkust keskkonna kvaliteedi jälgimiseks tugevdati jätkuvalt sihtotstarbeliste suutlikkuse suurendamise meetmetega, näiteks õhusaasteainete kohaliku heiteinventuuri väljatöötamisega. ELi rahastatud õhukvaliteedi seirevõrgustikust saadud teavet kasutatakse nüüd saastetasemete hindamiseks ja konkreetsete meetmete väljatöötamiseks nende vähendamiseks.

Telekommunikatsioonisektoris valmis 2023. aastal tänu ELi rahastatud projektile uus ringhäälingutaristu. Projekti raames eemaldas Küprose türgi kogukond 700 MHz sagedusalast kõik analoogtelevisiooni saated. See omakorda võimaldab 700 MHz sagedusala eraldada üksnes 5G mobiilsideteenustele ja aitab kaasa ulatuslikuma digitaliseerimise saavutamisele Küprose türgi kogukonnas.

4.2.2. Eesmärk nr 2: sotsiaalse ja majandusliku arengu edendamine

Komisjon jätkas abiprogrammi kaudu majandusliku integratsiooni ja arengu juhtimist ja edendamist, pakkudes abipakette Küprose türgi kogukonna väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, et suurendada konkurentsivõimet ja innovatsiooni. 2023. aasta lõpu seisuga olid peaaegu 100 ettevõtjat viinud lõpule 4,6 miljoni euro suuruste mitmeaastaste toetuste rakendamise, mille tulemuseks oli enam kui 200 uue töökoha

loomine, ELi kvaliteedistandardite kehtestamine ja digipöörde toetamine. ELi programm „Into Business“ jõudis enam kui 1150 ettevõtjani, mille tulemusena loodi 36 uut ettevõtet. Käivitati algatus „EU Incubator Hive“, mis võimaldab idufirmadel saada kohandatud toetust.

Majandusliku lähenemise valdkonnas jätkus koostöö Maailmapangaga makromajandusliku järelevalve, statistika, kaubanduse lihtsustamise ja ettevõtluskeskkonna parandamise valdkonnas menetluste lihtsustamise kaudu. Esimene põhjalik kodumajapidamiste eelarve uuring, milles keskenduti vaesuse jälgimisele, viidi lõpule 2023. aastal ja tulemusi arutati laialdaselt. Edenes töö regulatiivsete nõuete täitmiseks ja takistuste ületamiseks, mis on seotud Küprose türklaste pangakontode avamisega valitsuse kontrolli all olevates pankades ja maksete võimaldamisega eraldusjooneülese kaubanduse jaoks.

Edusamme tehti ka tooteohutuse valdkonnas. 2022. aasta märtsis käivitati turujärelevalvealane tehnilise abi projekt, mida jätkati 2023. aastal ning mille eesmärk on võtta kasutusele uued metroloogia, standardimise, akrediteerimise ja vastavushindamise tavad ning täiustada olemasolevaid tavasid. Tihedas koostöös erasektoriga aitab projekt parandada Küprose türgi kogukonna ettevõtluskeskkonda ja tagada, et kohapeal toodetud kaubad vastavad ELi standarditele.

Komisjon jätkas Küprose türgi kogukonna pikaajalist toetamist, et aidata täita ELi standardeid toiduohutuse ja loomatervise valdkonnas ning loomataudide ennetamise, avastamise ja likvideerimise valdkonnas. Põllumajandustootjatele ja põllumajandustootjate organisatsioonidele osutati nõustamisteenuseid, mille tulemusel loodi enam kui 100 kohalikust tehnilisest nõustajast koosnev reserv ja elujõuline võrgustik sidusrühmadest, kes soovivad oma teadmisi laiendada ja tavasid täiustada. Aastatel 2022–2023 läbis 109 põllumajandustootjat ühe või mitu põllumajanduslikku kutseharidus- ja -koolituskursust, mille raames anti välja kokku 247 koolitustunnistust. Lisaks jaotati 2023. aastal 3,5 miljoni euro väärtuses toetusi 53 põllumajandustootjale, ühistule ja toidukäitlejale, suurendades nende tõhusust ja tootlikkust.

Jätkati peamiste toiduohutuse ja kriisiks valmisoleku meetmete rakendamist, mis mõjutavad eraldusjooneülest kaubandust ja kaitstud päritolunimetuse Halloumi/Hellim kava. Selle tulemusena sai 2023. aasta märtsis esimene Küprose türgi kogukonnas toodetud Halloumi/Hellim juust kaitstud päritolunimetuse sertifikaadi. 2023. aasta lõpuks oli kaitstud päritolunimetuse kava raames vastavalt sertifitseeritud ja tõendatud kolm Halloumi/Hellimi juustutootjat ja 15 Küprose türgi kogukonna põllumajandusettevõtet. Komisjoni mitteametlik Halloumi/Hellimi töörühm pidas 2023. aastal neli koosolekut kaitstud päritolunimetuse kava rakendamise teemal.

2023. aastal jätkati loomade ulatuslikku testimist ja proovide võtmist prioriteetsete taudide, sealhulgas brutselloosi, tuberkuloosi ning suu- ja sõrataudi suhtes. Selleks pakkus komisjon laborikatseid, veterinaarkaupu ja teenuseid. Tänu abiprogrammi ulatuslikele meetmetele vähenes brutselloosi levimus 2023. aasta lõpuks 0,3 %ni. Tuberkuloos ning suu- ja sõrataud on juba likvideeritud.

ELi rahastatud abi aitas kaasa ka edasistele edusammudele eraveterinaararstide kaasamisel toiduohutuse ja veterinaarkontrolli rakendamisse.

Komisjon jätkas hariduse valdkonna toetamist, keskendudes kutseharidusele, elukestvale õppele ja õpetajate kutsealasele arengule. 2023. aastaks olid välja töötatud õppekavad 20 kutseala jaoks ja 330 õpetajat oli koolitatud uute õppekavade alal.

Kokku korraldati 103 koolitust ja töötati välja ligi 200 moodulit, et parandada Küprose türgi kogukonna kõigi õpetajate oskusi ja teadmisi.

Tehnilise abi projekt Taani statistikaametiga jätkus, et parandada äritegevust ja andmeallikate haldamist. Projekte täiendas sihtotstarbeline toetus, mida antakse komisjoni tehnilise abi ja teabevahetuse (TAIEX) rahastamisvahendi ja Maailmapanga kaudu. Kõik need meetmed moodustavad tervikliku ELi strateegia, mille eesmärk on parandada statistika esitamist Küprose türgi kogukonnas, et hõlbustada taasühendamist.

4.2.3. Eesmärk nr 3: leppimisele kaasaaitamine, usaldust suurendavad meetmed ja kodanikuühiskonna toetamine

Teadmata kadunud isikute otsimisega tegelev komitee, mida toetatakse ÜRO Arenguprogrammiga sõlmitud rahalist toetust käsitleva lepingu kaudu, jätkas oma väli- ja laboritööd. 2023. aasta lõpuks oli komitee välja kaevanud kokku 2 002 teadmata kadunud isikust 1 186 säilmed. Neist 1 044 tuvastati geneetiliselt ja anti üle peredele.

2023. aastal allkirjastati uus 2,6 miljoni euro suurust rahalist toetust käsitlev leping, et rahastada komitee tegevust 2024. aastal. Aastatel 2006–2023 toetas EL komitee tegevust kokku 38,5 miljoni euroga, mis moodustab 80 % komiteele sel perioodil eraldatud kogurahastusest.

Kultuuripärandi kaitsmine oli jätkuvalt abiprogrammi raames toetatud lepitus- ja usalduse suurendamise meetmete võtmekomponent, mis toimus tihedas koostöös kahe kogukonna kultuuripärandi tehnilise komiteega. Kultuuripärandi programmi jaoks on ajavahemikus 2006–2023 kokku antud ligikaudu 27,5 miljonit eurot ELi rahalisi vahendeid. Need võimaldasid säilitada, struktuurselt toetada, füüsiliselt kaitsta või restaureerida enam kui 142 kultuuripärandiobjekti kogu saarel.

2023. aastal anti kahe kogukonna tehniliste komiteede toetusvahendile uus 2 miljoni euro suurune ELi toetus. Seda toetust rakendab ÜRO Arenguprogramm. Alates 2019. aastast on toetusvahendist rahastatud umbes 20 tehniliste komiteede projekti alates teostatavus- ja teadusuuringutest kuni õpikodade ja näitusteni.

Kahe kogukonna vahelise stipendiumisüsteemi edukas rakendamine United World Colleges'i poolt võimaldas 46 üliõpilasel mõlemast kogukonnast aastatel 2020–2023 osaleda rahvusvahelises bakalaureuseõppe programmis eri riikides. United World Colleges'i võetud meetmed hõlmavad ka kogukondadeülest noorte kaasamise alast tegevust ja lühikursusi, mille eesmärk on anda noortele mõjuvõim teha oma ühiskonnas positiivseid muudatusi.

2023. aastal jätkus kodanikuühiskonna toetamine. Kodanikuühiskonna organisatsioonidele tehnilist abi andev projekt „Civic Space" aitas jätkuvalt kaasa kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse suurendamisele, kodanikuühiskonna arengut soodustava keskkonna loomisele ning Küprose kreeka ja teiste ELi kodanikuühiskonna organisatsioonide vaheliste võrgustike loomisele ja muu ühistegevuse soodustamisele.

Küprose kodanikuühiskonna VIII meetme raames korraldatud 2022. aasta projektikonkursi tulemusel anti 17 toetust kokku 2,5 miljoni euro suuruses summas. Keskendudes kaht kogukonda hõlmavatele teadusuuringutele ja usaldust suurendavatele meetmetele ning Küprose türgi kogukonna kodanikuühiskonna tugevdamisele, viidi projektid 2023. aastal täielikult ellu, võimaldades

kodanikuühiskonnal korraldada olulisi toetavaid tegevusi ja stimuleerida kodanikuaktiivsust.

Inimõiguste platvormi ühendus jätkas 2023. aastal oma ELi rahastatava otsetoetuse edukat rakendamist. Peamiselt keskenduti inimkaubandusevastasele võitlusele, pagulaste õigustele, LGBTIQ+-inimeste õigustele, asjaomaste sidusrühmade osalemisele, kinnipidamistingimustele ja kaitsele piinamise eest. Platvorm tegeles esimese inimkaubanduse juhtumi esitamisega Küprose türgi kogukonna kohtutesse, mis lõppes süüdimõistva kohtuotsusega. Samuti toetati inimõiguste rikkumise ohvreid ja tugevdati kodanikuühiskonna suutlikkust üldistes õigustega seotud küsimustes.

4.2.4. Eesmärk nr 4: Küprose türgi kogukonna lähendamine liidule

Alates 2022. aastast on komisjon teinud koostööd Goethe Instituudiga, et rakendada ELi stipendiumiprogrammi. 2023./2024. õppeaastal pakuti Küprose türgi üliõpilastele 129 stipendiumi ELi riikide ülikoolides õppimiseks. 2023. aasta lõpu seisuga on kaks ELi stipendiumi saanud Küprose türklast vastu võetud Euroopa Kolledžisse.

Alates 2007. aastast on üliõpilastele määratud üle 2 150 stipendiumi, mis hõlmavad rohkem kui 100 ülikooli ja 23 ELi liikmesriiki. Stipendiumidega toetatakse üliõpilasi esimesel kõrgkooliaastal, kõrghariduse teise astme üliõpilaste magistri- või doktoriõpet ning teadustöötajaid ja spetsialiste keele- ja kutseoskuste täiendamisel ELi liikmesriikides. Komisjon käivitas koos Goethe Instituudiga ka veebiplatvormi Alumni Connect Digital, et ühendada stipendiumi saanud vilistlased.

ELi infopunkti haldab ELi programmi tugibüroo koos komisjoni esindusega Küprosel. 2023. aastal saavutas ta ELi suure nähtavuse tänu oma tegevusele nii veebis kui ka mujal. ELi infopunkt viis 2023. aastal läbi rohkem kui 500 teavitus- ja nähtavusalast tegevust, mis hõlmasid selliseid ELiga seotud teemasid nagu puuetega inimeste õigused, sõnavabadus, eraldusjoone kaubandus ja Euroopa roheline kokkulepe. Kokku korraldati 30 üritust, millel osales üle 20 000 inimese, mis peegeldab poliitika muutumist suurema arvu abisaajate jaoks mõeldud nähtavuse ja teabevahetuse ürituste suunas. Selle ajavahemiku jooksul koostas komisjon 20 väljaannet, 75 infograafikut ja tootis 15 audiovisuaaltoodet.

4.2.5. Eesmärgid nr 5 ja 6: Küprose türgi kogukonna ettevalmistamine liidu õigustiku ülevõtmiseks ja rakendamiseks

TAIEXi rahastamisvahendit kasutatakse abimääruse eesmärkide nr 5 ja 6 elluviimiseks. See aitab valmistada Küprose türgi kogukonda ette liidu õigustiku rakendamiseks, kui lõpeb selle kohaldamise peatamine ehk kui jõustub terviklik kokkulepe.

TAIEXi rahastamisvahend on jätkuvalt oluline vahend, mis aitab kaasa abiprogrammi eesmärkide saavutamisele. 2023. aastal toetati rahastamisvahendiga pidevalt liidu õigustiku 12 teemavaldkonda nii veebiürituste kui ka kohapealsete ürituste kaudu. Korraldati ligikaudu 150 TAIEXi üritust, mis on kooskõlas eelmise aasta arvuga. Lisaks töötati välja kõikide TAIEXi toetusel koostatud õigusaktide andmebaas ning jätkati jõupingutusi kirjaliku ja suulise tõlke kvaliteedi parandamiseks Küprose türgi kogukonnas.

2023. aastal suurenes oluliselt TAIEXi raames eraldusjooneülese kaubavahetuse toetamine (nõukogu määrus (EÜ) nr 866/2004). Komisjoni volitatud sõltumatud eksperdid kontrollisid korrapäraselt värskeid puu- ja köögivilju, kartuleid, mett ja kala. Lisaks kuuele mitteloomse päritoluga töödeldud toidu liigile, mida lubati 2022. aastal

esimest korda eraldusjooneüleseks kauplemiseks, lubati kauplemisele ka toiduga kokkupuutuvaid pakkematerjale ja kaks uut mitteloomset päritolu töödeldud toiduainet, nimelt lauaoliivid ja mitmesugused puuviljamahlad. TAIEXi eksperdid tagasid ELi tasandi standardid ja kvaliteedi asjakohaste vastavuskontrollidega väljaspool valitsuse kontrolli olevatel aladel asuvates rajatistes.

Et veelgi hõlbustada eraldusjooneülest kaubandust, käivitas komisjon 2023. aasta novembris ELi ühtse kontaktpunkti, mis pakub teadmisi, tuge ja võrgustike loomise võimalusi ettevõtjatele ja kauplejatele, kes on huvitatud eraldusjooneülesest kaubandusest või on sellega seotud.

4.3. Rahastamine (lepingud ja maksed)

4.3.1. Lepingud

2023. aastal võttis komisjon juriidilisi kohustusi 36,9 miljoni euro ulatuses.

4.3.2. Maksed

2023. aastal maksti välja kokku 37,3 miljonit eurot (2022. aastal 40,6 miljonit eurot).

4.4. Järelevalve

Komisjon vastutab otseselt enamiku projektide rakendamise eest (otsene eelarve täitmine). Komisjoni töötajate tehtava järelevalve tase on väga kõrge, hõlmates pidevat kontakti töövõtjatega, kohapealseid kontrolle, kohtumisi objektidel ja juhtkomiteede koosolekuid. Toetuste tugiüksus jätkas tehnilist abi pakkudes komisjoni abistamist toetuslepingute rakendamise järelevalves ja aitas abisaajatel kohaldada ELi õigusnorme toetuslepingute täitmise (sealhulgas allhangete) kohta.

Komisjon rakendab mitut lepingut ka kaudse eelarve täitmise raames. Rakendavad üksused, nagu ÜRO Arenguprogramm, Maailmapank, Goethe Instituut, Saksamaa rahvusvahelise koostöö agentuur ja Põhja-Iirimaa ülemerekoostöö ühing (NI-CO), annavad komisjonile aru kooskõlas asjakohaste raamlepingutega. Komisjon on tihedalt kaasatud nende tegevuste igapäevasesse järelevalvesse.

4.5. Audit ja kontroll

Siseauditi talituse 2017. aastal korraldatud viimase auditi soovitused, mis käsitlesid riigihangete valdkonnas rakendatavat sisekontrolli korda, on täielikult ellu viidud.

4.6. Hindamine

2022. aastal avaldati sõltumatu hinnang abiprogrammi kohta, mis hõlmas ajavahemikku 2013–2018. Hindamise tulemused olid rahuldavad. Hindamise käigus jõuti järeldusele, et programm on endiselt asjakohane ja selle mõju on olnud üldiselt positiivne. Sellega kinnitati ELi lisaväärtust ja tunnistati programmi olulisust taasühendamise perspektiivi alalhoidmisel. Samuti rõhutati programmi üldist sidusust ja tõhusust. Samas toonitati hinnangus, et abiprogrammiga üksi ei suudeta saavutada Küprose taasühendamist, mille eest vastutavad endiselt kaks Küprose kogukonda.

4.7. Teavitamine, tutvustamine ja nähtavus

ELi tehtava töö tutvustamise eesmärgil viidi 2023. aastal ellu kokku 505 nähtavusele ja teavitamisele suunatud meedet. Komisjon avaldas ka brošüüri erasektori arengu kohta.

4.8. Konsultatsioonid Küprose Vabariigi valitsusega

Küprose Vabariigi valitsuse esindajatega toimusid korrapärased kohtumised. Komisjon tugineb omandiõiguse kontrollimisel ja kahe kogukonna tehniliste komiteede töö hõlbustamisel jätkuvalt koostööle valitsusega. Komisjon kohtub regulaarselt välisministeeriumi ja Küprose Vabariigi alalise esindusega Euroopa Liidu juures.

5. KOKKUVÕTE

Komisjon jätkab abimääruse alusel abi andmist, et hõlbustada Küprose taasühendamist, soodustades vastavalt määruse eesmärkidele tehtava tööga Küprose türgi kogukonna majandusarengut.

2023. aastal keskendus abi jätkuvalt valdkondadele, mis tekitavad konkreetseid probleeme seoses *acquis'* järgimisega tulevikus, tagades samal ajal, et esilekerkivaid vajadusi käsitletakse tõhusalt.

Rõhuasetus projektide asjakohasusele, küpsusele, isevastutusele ja kestlikkusele on andnud positiivseid tulemusi ning suunab ka edaspidi programmitööd käsitlevaid arutelusid. Samuti jätkatakse strateegiliste meetmete abil jõupingutusi, et saavutada prioriteetsetes valdkondades suurem ja pikaajaline mõju.

Komisjon on valmis vajaduse korral eraldama vahendeid (sealhulgas abiprogrammi raames), et toetada ÜRO egiidi all ühendamiskokkuleppe üle toimuvaid läbirääkimisi..